

Justyna Straczuk

CMENTARZ I STÓŁ

**Pogranicze prawosławno-katolickie
w Polsce i na Białorusi**

WYDAWNICTWO NAUKOWE UNIwersYTETU MIKOŁAJA KOPERNIKA

TORUŃ 2013

SPIS TREŚCI

PODZIĘKOWANIA	9
WSTĘP	11
ROZDZIAŁ 1. POJĘCIA, PROBLEMY BADAWCZE, TEREN I METODA	17
Pogranicze, etniczność, wielokulturowość	17
Koncepcja kultury w kontekście pogranicza etniczno- -kulturowego	18
Koncepcja etniczności w kontekście „kulturowej odrębności grup etnicznych”	21
Wielokulturowość obszarów pogranicza	30
Antropologia pogranicza	37
Tło społeczno-historyczne badanego terenu	40
Mityzacja rzeczywistości pogranicza	40
Wiadomości o miejscowościach	46
O metodzie pracy terenowej	51
Nawiązywanie „ludzkich” relacji	53
Rozmowa	56
Technologiczne „ekstensje”	57
ROZDZIAŁ 2. CMENTARZ I FORMY PAMIĘCI. O DYNAMICE WYZNANIOWYCH GRANIC	63
„Byliby groby, to by i pomnili, a tak...”, czyli o materii pamięci Granice cmentarza – granice społeczności?.....	67
Pamięć zbiorowa	74
Indywidualizacja pamięci	81
„Jednakowo, tylko my po swojemu i oni po swojemu”, czyli o względności różnic	86
Praktycyzm i metafizyka: tradycje Kościoła zachodniego i wschodniego.....	87
Wspólnota strukturalna – wspólnota religijna	99
Śmierć chłopska	102
Wyznanie jako cecha rodzinna	112
Asymetria prestiżu: wsie katolickie <i>versus</i> wsie prawosławne	115
Równorzędność wyznań – wsie mieszane.....	123

Odmienność terenu polskiego i białoruskiego	126
„I po co tu rozdzielać?”, czyli o unieważnianiu granic	133
O rodzinnej strukturze cmentarza	134
Zasady grzebania – przekraczanie granic	136
Dialog cyrylicy z łacinką	145
Dwuimienność, podwójność	157
Wnioski	161

ROZDZIAŁ 3. WSPÓLNOTA STOŁU. O INTEGRACYJNYCH

WŁAŚCIWOŚCIACH POŻYWIEŃ	163
Jedzenie jako temat badawczy	163
Różnicujące i integrujące właściwości pożywienia	174
Jedzenie jako temat rozmów i element etnograficznego doświadczenia	183
Jedzenie jako komponent chłopskiego losu	187
Związki z chłopskim etosem	188
<i>Ziemia – żywicielka</i>	188
<i>Etyka pracy na roli</i>	192
„Minimalizm konsumpcyjny”	194
Kultura biedy	198
<i>Rodzina – wspólnota dzielenia się</i>	199
<i>Doświadczenie głodu – pamięć smaku</i>	201
<i>Jedzenie jako metonimia życia</i>	205
Powszednie i świąteczne	207
<i>Cykl świąteczny a jakość diety</i>	207
<i>Kanonizacja jedzenia</i>	212
Kres kultury chłopskiej?	216
<i>Sztuka gotowania</i>	216
<i>Przerwanie tradycji</i>	222
Jedzenie jako materialny znak więzi społecznych	226
Krąg rodzinny i sfera domowa	226
<i>Gospodarstwo</i>	229
<i>Semantyka chleba</i>	234
Wspólnota rodzinno-sąsiedzka	237
<i>Dary z pożywienia</i>	237
<i>Uroczystości rodzinne i zabawy składkowe: model konsumpcji obfitej</i>	239
„Darzenie się” – podtrzymywanie więzi	243
<i>Pomoc sąsiedzka – poczęstunek i wódka</i>	246
Podziały i granice – szlachta i chłopci	250

Jedzenie a różnice wyznaniowe	254
<i>Pokarmy świątynne i obrzędowość wiejska</i>	255
<i>Wódka i kapłański autorytet</i>	263
<i>Podwójność czasu – „pierwsze” i „drugie” święta</i>	265
<i>Rodziny mieszane – rozmycie granic</i>	268
Wnioski	271
 ZAKOŃCZENIE. PRZECHODNIOŚĆ, SYTUACYJNOŚĆ I STOPNIOWALNOŚĆ POGRANICZA.....	
CYTOWANI ROZMÓWCY.....	275
BIBLIOGRAFIA.....	281
SUMMARY	287
INDEKS OSOBOWY	301
	305